

גנין האומה זיין קאפי יאסאן -
בירור האומה גיין האלגעס

זכרון - זכרון זכרון

מדבר שור הדרוש העשרים ושלוש

... וכאשר נחזור להתבונן בדברים הללו אולי יתבאר לנו בעייה קצת תוכן השגאה של **האחים הקדושים הללו**, מה ראו על ככה ומה הגיע אליהם, כי הכל מיד די היתה זאת. אבל עלינו לדעת כי קלקולם של **גדולי עולם הללו** לא יסוב חייו על מרכז של פחזות ורע נפש, כ"א **קשור בעומק מועצות דעות**. ואם כי החטיאו את המטרה, אבל גם חטא זה נעשה לברכה לדור אחרון, וכדחז"ל במדרש תנחומא: "עבירתם של שבטים כלכלה את העולם", וכבר הארכתיו בזה בנוייה במקום אחר, ודברי תורה כפטיש יפוצץ סלע.

שיחות הרצ"ה שם.

יעקב הוא המסדר ומגבש את הציבור הישראלי. אצל כל אחד משלושת האבות יש חידוש מיוחד: אצל יעקב אבינו שהוא הסב היותר קרוב לנו, אנו מוצאים חידוש בצורת משפחתו. לעומת הזיווג הפשוט של אברהם ושרה, יצחק ורבקה, אצל יעקב אבינו יש תופעה מטובכת של שתי נשים יחד, דבר שמודגש במיוחד במגילת רות: "כרחל וכלאה אשר שנו שתייהם את בית ישראל". מתגלה כאן חידוש אלוהי: בית ישראל נבנה **משתי אמהות**, שאליהן מצטרפות אחר-כך עוד שתי נשים. לעומת תפיסה שטחית הרואה כאן אך ורק עניינים משפחתיים פרטיים של פלוני ופלוני, יש לראות את הדברים בדלותם האלוהית בתור עניינים **ציבוריים חברתיים, לאומיים**, השייכים להתקדמות הציבור הקדוש שלנו. כך הוא סדר היצירה האלוהית של "עם זו יצרתי לי". כך הוא הכרחי על-פי החכמה האלוהית. "קלם בחכמה עשיתי". כך הוא סדר לידתנו, כך ולא אחרת. "אני היסם ילדנתקי". "אם יולד גוי פעם אחתו".

רשי"י שמות פרי' כח', פסי' יב'

זכרון. שיהא רואה הקב"ה השבטים כתובים לפניו ויזכור צדקתם.

שיחות הרצ"ה שם.

...כשם שאדם מורכב מלב, מח, עיניים, אוזניים, ואיברים שונים, כך הבניין השלם של האדם הכללי-ישראלי בנוי משניים עשר אלמנטים קבועים והכרחיים אלה. הבניין הגדול מתגלה על-ידי כולם יחד, אבל רק באופן שייאיש על מחנהו ואיש על דגלו. אין להעלות על הדעת בשום אופן שהלב והמח יהיו ידיים ורגליים, חס ושלום. כל אחד חייב להופיע בעניינו, וחילוף התפקידים כרוך בסכנת נפשות. די "אשר יצר את האדם בחכמה", יצר גם את האדם הציבורי בחכמה. כל אחד צריך למלא שליחותו האלוהית, אחרת יש סכנת נפשות. בהקשר לחילוקי התפקידים בתוך שבט לוי - משרורים לעומת שוערים - נמצא אצל חז"ל ביטוי חריף: חזור לאחוריק, **שאתה מן המשוררים ולא מן השוערים**. ואת דוגמה לטשטוש תחומים המהווה סכנת חיים. יש צורך אלוהי **שאלה שנים-עשר האלמנטים יהיו מסודרים על-פי סדר סיסטמתי ולא מבלבל**. כל אחדו תפקידו: עניינו של יהודה הוא מלכות והכנה למשיח בן-דוד, עניינו של דן גבורה המתגלה על-ידי שמשון הגיבור, וכנהה וכנהה. זה הכרח חיוני-אלוהי-היסטורי שכל אחד יופיע בעניינו: "אני - אני ולא אתה".

רשב"ם פסוק כ"ד

אין בו מים, שאם היה בו מים לא היו משליכין אותו שם, שאם כן היו מטביעין אותו וממיתין אותו בידים והם אמרו ויד אל תשלחו בו, וידעו אל תהי בו, לגרנו לו מיתה:

רז"ק

אין בו מים, כי אם היה בו מים היה טובע במים והרי הוא כאילו הרגו בידים. ואמר: אין בו מים אחר שאמר: והבור ריק, אולי היה בו טיט כמו בור ירמיהו שנאמר: ויטבע ירמיהו בטיט (ירמיה לח ו) ולא מת בעבור זה. והדרש ידוע שאמר אין מים בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, אם כן, הרי כאילו הרגוהו, כי לא ידעו שיעשה לו האל נס ולא ישכחהו.

רמב"ן פסוק כ"ב

וסיפר הכתוב כי היה ריק ואין בו מים, שאם היה בו מים לא יטביעו אותו שכבר נמנו משפך דמו; וכתב רשי"י ממשמע שנאמר והבור ריק, איננו יודע שאין בו מים, מה תלמוד לומר אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, לשון רשי"י מדברי רבותינו (שבת כב א). ואם כן היו נחשים ועקרבים בחורי הבור, או שהיה עמוק ולא ידעו בהם, שאילו היו רואים אותם ולא יוקו ליוסף, היה הדבר ברור להם שמעשה לו נס גדול ושחאו צדיק גמור, וידעו כי זכותו תצילנו מכל רע, ואיך יגעו במשיח השם אשר הוא חפץ בו ומצילו, וכענין שנאמר ותיאלו בו יאלהי שלח מלאכה וסגר פום אריותא ולא חבלוני כל קבל די קדמוהי זכו השתכחת לי. אבל הם לא ידעו בדבר:

וזה הדבר באיזה זכות היה אחרן נכנס לבית קדשי הקדשים? ...רבי יצחק אומר זכות השבטים היתה נכנסת עמו שטאמר (שמות כט) וזה הדבר אשר תעשה להם, מנין זה י"ב, ואלו הן י"ב אבנים שהיו נתונות על לבו של אחרן ועליהם שמות השבטים, ...מה טעם? שיהא הקב"ה מסתכל בהם ונגדי כהן בכניסתו ביום הכפורים וזכור לזכות השבטים. (שמות כה פרשת תצוה, לח)

שיחות הרצ"ה, בראשית, עמ' 334-330

אחרן בירור עניין האבות, אנו מגיעים עכשיו אל הבנים. יש לזכור שבני יעקב הם אבותינו. החלק השני של האבות, "אבות מספר ב"י". להיות אבות עם ישראל, אין זה דבר פשוט, אלא עניין גדול, נורא ונשגב. עם ישראל הוא עם גדול, נורא ונשגב, וכך גם אבותיו. השבטים הם "שבטי י-ה", "שבטי ישורון". יונשא אחרן את-שמות בני-ישראל בחשן המשפט על-ליבם בלא אל-הקדש לזכרן לפני ד' תמיד. שבטי בני-ישראל מונחים על לבו של הכהן הגדול בעבודת הקדש שבבית המקדש, ומתוך חושן המשפט הזה מופיעים בירורי דברים ברוח-הקדש. יש לשים לב לזכור במאי עסקינן! אנו עם של "קדושים בכל יום יהללוך סלה". קדושים אלה, אין צורך לחפש אותם באפריקה או במזרח הרחוק, אלא הם עם ישראל, עם הנביאים. אנו מן יצורים מיוחדים, מין בריה קיבוצית-קולקטיבית, כללית, היסטורית, בעלת פסיכולוגיה לאומית מיוחדת. ולנבראים האלה יש שורשים. "כי מראש צרים אראנו".

שבת כ"א ע"ב

אמר רב כהנא דרש נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום, ר של חנוכה שהניחה למעלה מכי אמה פסולה כסוכה וכמבוי. ואמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרב תנחום מאי דכתיב והבור ריק אין בו מים ממשמע שנאמר והבור ריק ואינו יודע שאין בו מים!! אלא מה ת"ל אין בו מים, מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו.

חומש תורה תמימה הערות - הערה כ'

וצ"ל שראובן ואחיו לא ידעו שבור יש נחשים ועקרבים, שהרי חשב ע"פ עצה זו להשיבו אל אביו. וגם אחיו אלו היו יודעים וראו אח"כ שנצל ממקום סכנה ודאית, אי"כ זכותו גדול מאד, ואז הלא בודאי לא היו הולכים עמו אח"כ בקרי, במכירה למדינים, כי הלא אפילו נבוכדנצר שהי רשע מוחלט, בכ"ז אחרי שראה לחניניה מישאל ועזריה שניצלו מכבשן האש, הרחרר תשובה בלבו, וכשי"כ בני יעקב. ולא יפלא אם לא ראו מה שבתוך הבור, כי לפי מה שכתב המפרש למסי תמיד ספ"ק דאין השלכה פחות מעשרים אמה, וכאן דכתיב וישליכו, אי"כ הי הבור עמוק עשרים אמה ויותר, וקיי"ל דלמעלה מעשרים אין עינו של אדם שולטת כמו דקיי"ל לענין ר חנוכה וסוכה [ומש לכוין לפי"ו סמיכות ושייכות דרשא זו בגמרא עם הדין ר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה משום דלא שלטא בה עינא, ולכך הסמיכות שנאמר שני העניינים אחד אמורא, כ"ל עוד משום דטעם שניהם שות, להורות דלמעלה מעשרים אמה אין העין שולטת, ודו"ק].

אחד מן הבנים היה הלב והסגולה יותר הבנים היו כקליפות, וישמעאל נדחה מפני יצחק ועשו מפני יעקב, ויצחק ויעקב ירשו ברכת אברהם, הבכורה והברכה וירשת הארץ והדיסק האלוהי, ולבני הפילגשים נתן אברהם מתנות וישלחם, ועשו בככי ירש ברכת חרב וחר שיעיר ודחה מנחלת ה', ובאשר לא ידעו השבטים שעתה יתנוצץ הענין האלוהי על מטה שלמה ושכל שבטי יה חזו לב וסגולה, וראו שיעקב אתב רק את יוסף, חשבו שזה מפני שחושב שהוא הלב והסגולה ויתר בניו כקליפות, ובפרט שעשה לו מתנות פסים שמורה שרצה ליחזו לעבודת ה' ולתת לו מעלת הבכורה. ועי"כ יצייתו בבגדי כהונה וכותונת בד קודש, ובאשר דמה להם שהוא יוסף) אש גאה ואיש זדון משתרר עליהם ומוציא דיבה להבאשי ריחם בעיני אביהם, בפרט מה שראו בענין החלומות כי חושב למלוד עליהם, ואם ירצה הבכורה ומתנות האלוהיות איך ירצה במלוכה ומשרה, ועל-פי זה חשבו שהוא אם יצליח להטות לב אביו לכל זה יהיה סילון ממאיו לבית יעקב. ולכן חשבו כללות קוץ מכאיב מן הכרם לתועלת כללי, לא מקנאת איש מרעהו רק למען לא יחלל שרי קדש ויתן לחרם יעקב וישראל לגידומים.

מא ביה, אחרת פ' וילק

ויקחהו. פי הרימו אותו והשליכוהו, ולא כשהיה
סמוך לבור דהמו אותו לבור, דאיכא חיה קרוב לבור
רגלו, אלא הרימו את גופו מן הארץ והשפילו אותו
עד קרקע הבור. והבו ריק, בלי אבנים שלא מטל
ויהא נפצע ראשו. אין בו מים, השניחו שלא יהיה
נשבע במים שיחא כאילו הרגוהו בדיים.

14. העמק דבר פס' כח

וישבו לאכול לחם וישאו עיניהם ויראו, מספר
הכתוב בשבחס של שבטי יה שגם בכל חמתם
ופעולתם לרעה ליוסף. מכי"מ לא יכלו לישב במנוחה
מרב התפעלות על המסרה שבה לדום, ועל החמלה
שהרי בכה וחתחן לחם כמבואר להלן מי"ב כ"א, על
כן גם בשעה שישבו לאכול וידעו שישבתם הייתה על
הארץ כמנהג המדינה, וגם כי היה בשדה, ואי"כ אי
אפשר לראות מרחוק, והיינו משום שעמדו בתוך
האכילה כמשתאה לראות דבר מה יסכן להן לאותו
מעשה.

(כב) ויען

ראובן וגוי. טועים אחס בדבר, כי האשמה על
כולנו נשוא: הלא אמרתי אליכם לאמר
אל תחטאו בילד. העברתם הדין והיושר מעליו
כי ילד הוא, ואינו עושה ומדבר ברע לז אלא
מעשה ילדות הוא: וגם דמו הנה גדריש. לא
עון המכירה לזד, שזה היה ראוי לכך אם לא היה
מלך ילדות, אבל אפשר שהרג אז מות מרוב זרות
ולא היה חייב מיתה, ונדרש דמו מכולנו שאנחנו
כולנו חייבים בדבר, וא"כ אין לנו לבחור אחד או
שניש ממנו, והיו דברי האחים הנדקקים כמש"כ
המוס' ב"ב דכ"ז א' ד"ה אלא ענישמיה, שכל
אחד היה מתאונן שהוא חייב בדבר:

היינו דבר, פס' כ"ב

15

שיטת יוסף. קדושת ישראל להראות וללמד לגויים. אולם במקדש אכלו במחיצות
סגורות. מצומצמת קדושת ישראל לפי שיטת יהודה. כי קדושת ישראל נפרדת
מהעמים. וככה שולטים שתי השיטות. יוסף ויהודה. עד ביאת הגואל. ובמלחמת
גוג ומגוג האחרונה יקום מתחילה משיח בן יוסף, ואח"כ יקום משיח בן
דוד וינצח ויצחנו של ישראל.

17

החיות והחיות אשר הארץ בין

נס-הנוכה נקבע על הנצחון עם היונים שפרצו חומת בית המקדש.
לחמו בישראל וסמאו כל השמנים. הנס של הנצחון של רבים ביד מעטים. לא
היה קטן מהנס של פח השמן, אולם מכיון שהנס נעשה ע"י החשמונאים
הננים גדולים. שהראו נס בסועל לעין כל בפי ש' שמן שהיה בו להדליק
רק ליום אחד והדליקו ממנו ששנה ימים, והכהנים בכנסו תיכף אחר הנצחון
ש' המלחמה לעבודת הקודש. להאיר נרו של ישראל, ונר המנורה, נר המערבי
שהיה ערות ששכינה שריא בישראל. כדעת חו"ט נה לכן קבעו את הנס ש'
הנוכה על פך השמן והדלקת נר הנוכה. אולם מה חפצו היונים מישראל,
שאמרו כדרשת חו"ט נה כתבו דכס על קרן השור שאין לכם חלק באלהי
ישראל. היונים שידעו הכמות, את התורה תרגמו ליונית. היונים חפצו את
התבוללות ישראל בעמים. אמרו כתבו לכם על קרן השור. ליוסף נאמר בכור
שורו קדר לו. יעקב אמר, כי באפס הרגו איש וברצונם עקרו שור. היונים
חפצו שישראל יחויקו בשיטת יוסף, להיות בון העמים והתבוללות בנייהם.
ואמרו כי אמנם יש קרן שור, יש שופר של תחיה לישראל. אולם חפצו
תחיה זו תבוא לכל העמים ביהד, אכפ לא הבינו את שיטת יוסף, ואמרו
כתבו דכס כי אין לכם חלק באלקי ישראל. לא הבינו שיוסף התבון בשיטתו,
שישראל יהיו מורי-הדרך לכל העמים שיש אלקי ישראל. ולכן במלחמתן פרצו
חומות מגדלי - כלשון המיסן - חפצו לפרוץ את החומה המיוחדת שישנה
לישראל. שקרשים נאכלין במקדש רק בחומה. עד שנצחו ישראל, כשגברה
עליהם מלכות בית החשמונאים.

18

הנצחון בא ע"י שבט לוי הראשון שלחם נגד ההתבוללות, והכהנים
הנבדלים בתוך בני ישראל לקדושה, וכתבי"ט וקדשת. אותם וכהנו לוי. יען
כי ש'חם נגד ההתבוללות בכח קדושת ישראל הצריכה להיות נפרדת. היו
צריכין לזה את הכהונה הנבדלת מתוך קדושת ישראל לקדושה מיוחדת. והנס
שנקבע על פך השמן, שהיה צנוע וטמיר בחותמו של כהן גדול שלא היה
גורע בידי הגוים, וממנו הדליקו את נרו של ישראל המעידה שהשכינה
שרויה בישראל והמשיכו את הקדושה הנפרדת מהעמים. לעתיד יאמרו הגוים
לכו ונעלה אל הר ד' אל בית אלקי יעקב ו ואמרו חו"ט נה אברהם קראו הר
יעקב קראו שרה. הר ושדה הם בבחינת התפסות. הפקר. יעקב קראו בית.
אין זה כי אם בית אלקים. ולכן בשעה שהעמים ייצו להתחבר אל הקדושה
יבינו כי קדושת ישראל צריכה להיות נפרדת ומקפת כבית. ואמרו לכו
ונעלה אל בית ד', נתחבר אל ישראל, נתחבר אל הקדושה הנפרדת. וע"י
אומר הנביאים ונודע בגויים זרעם וצאצאיהם בתוך העמים. כל רואיהם יכירוים
כי הם זרע ברך ד'. ואז יקויים ועמדו זרים ורעו צאנכם. ובני נכר אכריכם
וכרמיכם. בבחינת לעברה ולשמרה, שהעמים יקבלו עליהם עול מצות וישראל
יעלו במדרגה ויקראו כהני ד' משרתי אלהינו, ומה שהיום קדושת כהנים
בישראל תחיה אח"כ קדושת ישראל בין העמים.

30

40

החיות והחיות אשר הארץ בין

14

5

16

2

3